

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2008. május 5.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

2008. május 5. 8:00

I. SZÖVEGÉRTÉS

Időtartam: 60 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

Fontos tudnivalók

Válaszait gondos mérlegelés után írja le! Egyértelműen és szabatosan fogalmazzon! Ha javít, egyértelműen tegye!

Ügyeljen a helyesírásra! Ha bizonytalan, használjon helyesírási szótárt!

Eredményes munkát kívánunk!

Miért változik a nyelv?

Nádasdy Ádám tartott előadást a Mindentudás Egyetemén.

Elhangzott: Magyar Rádió/Szonda, 2003. 11. 16. – szerkesztő: Sipos Júlia, riporter: Elek László.

– *Gyerekkorom egyik kedvenc játéka volt, hogy elrepülök a múltba és a mai tudással ott aztán mérhetetlenül gazdag leszek és hatalmas. Mindenféle probléma fölmerült bennem, de arra nemigen gondoltam, hogy vajon megérteném-e az akkor élő emberek nyelvét. Ha ötszáz vagy nyolcszáz évvel mennék vissza az időben, tudnék-e beszélgetni az ottani emberekkel?*

– Vagy igen, vagy nem. Az ötszáz-nyolcszáz, az még belül esik azon, ami elképzelhető, hogy kommunikálható. Az ötszáz év végül is lassan ... hát, nagyjából Balassi korát jelentené, azt – legalábbis, ha az irományaikat olvassuk, úgy tűnik – azért értenénk. Olyan érzésed lehetne, mint amikor mondjuk egy szlovák ember Lengyelországba utazik, hiszen azok a nyelvek ma körülbelül olyan távolságban vannak, mint az ötszáz évvel ezelőtti magyar a maitól.

– *Ha az ember előveszi a Halotti beszédet, akkor tulajdonképpen akár optimista is lehet. „Látjátok feleim szíjmitűkkel, mik vogymuk.” Furcsa, de azért tulajdonképpen kibámozható.*

– Van a nyelvek életében – minden nyelvnek máshol – egy olyan pillanat, amikor felgyorsul a változása. Nem is tudom, mint ahogy az ember életében van, például ahogy öregszik valaki: tíz évig nem változik, és akkor egyszer csak jé, egy év alatt mennyit öregedett. Valami hasonló dolog van. Ennek az okát pontosan nem tudjuk.

– *Magamtól azt tippelném, hogy az elmúlt ötven-hatvan évben többet változott a magyar nyelv, mint mondjuk ezernégy százévtől ezeröttszázig.*

– Ez egyáltalán nem így van. Lehet, hogy a nyelvek különböző sebességgel változnak, de a szakirodalom értelmesen erről nem tud semmit mondani.

– *Rengeteg az idegen szó, amit magyarítunk, és magyarként ragozunk tovább. Ez nem támasztja alá, hogy most gyorsabb a változás?*

– Nem, mert a szókincs nem tartozik a nyelvhez. A szókincs külsődleges. A nyelvben az olyan, mint egy fán a leveleknek a száma. Megnövekedhet egy fa koronája, és több levele lehet, de botanikailag ez teljesen érdektelen, attól még ugyanaz a juharfa vagy tölgyfa marad. Minket a szerkezet érdekel, hogy hogyan működik. Például hogy vannak-e nemek egy nyelvben vagy nincsenek. A magyarban nem jelentek meg az utóbbi évtizedekben. Van-e egy nyelvben tárgyeset vagy nincs. A magyarban van, nem történt vele semmi. Van-e névelő egy nyelvben? A cseh nyelvben nincs, a szlovákban nincs a mai napig, a magyarban van. A szókincs, az külsődleges, mert az kulturálisan befolyásolt.

– *Úgy tűnik, mint hogyba szegényedne a nyelv. Gondolok például arra, hogy ma kevesebb múlt időt használ a magyar, mint két-három száz évvel ezelőtt.*

– Mindig ez történik, hogy kikopnak, megszűnnek bizonyos kategóriák. Így például igen, a „*láték egy madarat*” típusú múlt idő megszűnt a nyelvben. Helyette viszont megjelent az „*el van utazva*” típusú szerkezet.

– *Ezt az én iskolás koromban irtották.*

– Ha most mint tudóst kérdezel engem, akkor ne kérdezz ilyeneket! Hiszen az egyik kategória eltűnését mint szegényedést, az új kategória megjelenését mint szörnyűséget aposztrofálsz. Én erre csak azt tudom mondani, a kategóriák jönnek-mennek. Az az álláspont, amelyet te képviselsz, semmi egyebet nem akar, mint hogy a nyelv ne változzék. Hiszen minden eltűnést tragédiának és minden születést ugyancsak tragédiának tekint. Tehát erre mint tudós nem tudok mit mondani.

– *Kell-e óvni ezt a nyelvet? Vagy ez egy elég erős dolog ahhoz, hogy miután használjuk, és muszáj használunk holnap is, jövő héten is, öt év múlva is, megvédi-e ez önmagát? Ha változik, azért változik, mert arra van szükségünk, hogy változzon.*

– Itt két különböző dolgot kérdeztél egyszerre. Az természetesen szükséges, hogy az iskolában a gyerekeket ráneveljük az úgynevezett irodalmi norma használatára. Ugyanúgy, ahogy megtanítjuk őket arra, hogy nem szabad vakarózni például mások jelenlétében, illetve, hogy megfelelő helyre megfelelő öltözékben kell elmenni, és a kést a jobb kézbe, a villát a bal kézbe kell fogni. De mindazoknak a példáknak, amiket mondtam, semmiféle tudományos alapja nincs. Tehát miért ne vakarózna? – mondja a bőrgyógyász, hogyha egyszer jól esik. Az illem, a szülő, a rendőr, bárki azt mondja, hogy kérem, bizonyos helyzetekben nem szabad vakarózni, különösen bizonyos testrészeket nem szabad megvakarni. Erről azonban a biológia nem tud számot adni. Én nem azt akarom mondani tehát, hogy ne neveljük az ifjúságot akár kőkemény dresszúrával bizonyos társadalmi elvárások betartására. Én csak azt mondom, hogy ennek tudományos alapja nincs.

– *Mondjuk pozitív vagy negatív dolog maga a változás. De miért van változás? A szókincs esetében értem, de a nyelvtani szerkezetenél alig.*

– Azt tudjuk mondani, hogy valószínűleg nincs, amiért ne változna. Úgy képzelj el, mint egy ösvényt, ami egy mezőn keresztül vezet az innenső oldalról a túlsó oldalra. Sohasem teljesen egyenes, mindig kanyarog egy kicsit. És ha félévente egy újabb légifelvételt készítenél az ösvényről, mindig kicsit másfelé megy. A lényeg az, hogy innen oda eljut az ösvény. A nyelvnél az analógia a kommunikáció. Tehát hogy én el tudom mondani, amit akarok. Hogy ezt névelővel teszem vagy anélkül, sok múlt idővel vagy anélkül, tárgyraggal vagy anélkül, ezt véletlenek szabályozzák. És az ösvénynél is mintha érdekes módon úgy tünne, hogy nem a nyílegyenes a legkényelmesebb az emberi mozgásnak, az emberi testnek. Ritkán van az, hogy ilyen zsinórral kihúzott egyenességű ösvény van, hanem mindig valahogy kanyarodik ide-oda.

1. Állapítsa meg, hogy kik a beszélgetés résztvevői, és mi derül ki róluk a szövegből!

név	foglalkozás

1 pont

2. „vajon megérteném-e az akkor élő emberek nyelvét?” – hangzik a riporter első kérdése.

a) Fogalmazza meg saját szavaival, mi az a nyelvvel kapcsolatos állítás, amelyet a válasz Balassi említésével érzékeltet!

1 pont

b) Milyen mai párhuzammal példázza az állítást a válasz?

1 pont

3. Keressen két példát a beszélgetés szövegéből a következő, említett nyelvi változásra!

„(Rengeteg az) idegen szó, amit magyarítunk, és magyarként ragozunk tovább.”

- _____
- _____

2 pont

4. A beszélgetés a Magyar Rádió egy tudományt népszerűsítő műsorában hangzott el.

a) A kérdező három, a nyelvvel kapcsolatos népszerű feltételezést említ, melyet a válaszoló megcáfol vagy elbizonytalanít. Mi ez a három feltételezés?

(Az indokokkal majd a b) feladat foglalkozik.)

- _____
indok: _____
- _____
indok: _____
- _____
indok: _____

3 pont

b) Döntse el, hogy melyik esetben mi az indoka a feltételezésnek! Írja az alábbi válaszok betűjelét az a) feladatban található megfelelő helyre!

- A. a kérdező számára tanult nyelvi szabály
- B. a kérdező személyes benyomása
- C. az egyik leggyakoribb nyelvvel kapcsolatos közfelfogás

2 pont

c) Hasznos-e, ha elhangoznak a rádióban efféle, a közfelfogást cáfoló műsorok? Írjon egy-egy érvet mindkét lehetséges álláspont mellett!

- Igen, mert _____
- Nem, mert _____

2 pont

5. A nyelvészeti állításokat a szöveg többször példázza nem nyelvészeti hasonlatokkal.

a) Egészítse ki a táblázat hiányzó rovatait!

KÉP (JELÖLŐ)	FOGALOM (JELÖLT)	KÖZÖS VONÁS
az emberek öregedése		
		tudományosan érdektelen
	irodalmi nyelvi norma	
ösvény		

4 pont

b) Pótolja a megadott szavakkal a hasonlatok értelmezése alapján a kijelentéseket!

külsődleges – egyenletes – szabályos – tudományos

- Az ember öregedésének látványa is lehet ugrásszerű, ehhez hasonlóan a nyelvváltozás sem _____.
- A tudós számára nem a _____ változások érdekesek, hiszen nem érintik a szerkezetet.
- A nyelvvel kapcsolatos társadalmi elvárások _____ alapon nem indokolhatóak.
- Ahogy az ösvény nyomvonala nem _____, úgy a nyelvhasználat sem az.

3 pont

c) A fenti négy kijelentés közül melyik válaszol a riporter következő kijelentésére?*Ha változik, azért változik, mert arra van szükségünk, hogy változzon.*

1 pont

6. a) Írja a következő állítások mellé, hogy a válaszoló álláspontja szerint melyik igaz, illetve melyik hamis!

- A) A 20. század második felében jelentősebb nyelvi változások történtek, mint a 15. században. _____
- B) Az idegen szavak nagy számban való átvétele nem igazolja a nyelv változásának felgyorsulását. _____
- C) Lassú változása miatt a nyelv szerkezete érdektelen a nyelvész számára. _____
- D) A szókészlet alakulása azon múlik, hogy milyen a nyelv szerkezete. _____

4 pont

b) A válaszoló sokféle érvfajtaát használ.

Írja az a) feladat állításainak betűjelét a megfelelő helyre!

A fenti állítások közül melyiket támasztja alá a válaszoló

- nyelv és szókinccs kapcsolatának tisztázásával? ____
- példákkal? ____
- a szakirodalomra való hivatkozással? ____
- analógiával (párhuzammal)? ____

3 pont	
--------	--

7. „az egyik kategória eltűnését mint szegényedést, az új kategória megjelenését mint szörnyűséget aposztrofálok.”

a) Keresse ki a bekezdésből azt a mondatot, amelyik ugyanezt állítja!

1 pont	
--------	--

b) Húzza alá, hogy mit utasít el ezzel a mondattal a beszélő!

- a változás tényét
- a változás minősítését
- a változásról való gondolkodást

1 pont	
--------	--

c) Indokolja meg egy-két mondatban, miért utasítja el a beszélő ezt a véleményt!

1 pont	
--------	--

8. Kell-e óvni ezt a nyelvet? – hangzik el a kérdés. Válaszoljon a fenti kérdésre a beszélgetés utolsó két felelete alapján!

- Igen, mert _____
- Igen, de annak tudatában, hogy _____
- Nincs mindig rá lehetőség, mert _____

3 pont	
--------	--

9. Foglalja össze 6–8 összefüggő mondatban a beszélgetés lényegét a következő vázlatpontok alapján!

- A nyelvi változás – gyorsasága
 - egyenletessége
- Szókincs és nyelvi változás
- Nyelvi változás = szegényedés, romlás?
- Nyelvművelés és nyelvváltozás
- A nyelvi változás természete

7 pont	
--------	--

40 pont	
---------	--

	Maximális pontszám	Elért pontszám
I. Szövegértés	40	

javító tanár

Dátum:

	Elért pontszám	Programba beírt pontszám
I. Szövegértés		

javító tanár

jegyző

Dátum:

Dátum:

Megjegyzések:

1. Ha a vizsgázó a II. írásbeli összetevő megoldását elkezdte, akkor ez a táblázat és az aláírási rész üresen marad!
2. Ha a vizsga az I. összetevő teljesítése közben megszakad, illetve nem folytatódik a II. összetevővel, akkor ez a táblázat és az aláírási rész kitöltendő!

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2008. május 5.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

2008. május 5. 8:00

II. SZÖVEGALKOTÁS

Időtartam: 180 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

Fontos tudnivalók

Válasszon ki és oldjon meg egy feladatot! Ha munka közben mégis elkezd egy másik feladatot is, az előzőt húzza át!

A kifejtésben vegye figyelembe a feladatban adott szempontokat!

Bátran fogalmazzon önálló véleményt, és adjon számot ismereteiről is.

Írását gondosan szerkessze, helyesírását ellenőrizze a szótárból, ha bizonytalan.

Jegyzeteket, vázlatot készíthet, de ügyeljen arra, hogy azok elváljanak a kész fogalmazástól. A szövegbe is jegyzetelhet.

Válasza 3–8 oldal terjedelmű legyen.

Eredményes munkát kívánunk!

Érvelés

A 20. század eleji művészek, gondolkodók egyfelől üdvözölték a gépek megjelenését a mindennapokban, másfelől már féltették az emberiséget a technika uralmától. Napjainkban az a kérdés, milyen arányban nyerünk vagy veszítünk azáltal, hogy egyre kevesebb tevékenységet végzünk személyesen, egyre több a készen kapott technikai és kulturális elem a hétköznapijainkban. Ön szerint nyerünk vagy veszítünk ezzel? Példákat is tartalmazó érvelésében hivatkozzon az alábbi szövegre!

Arra kérem a jövőt – bár elkéstem már ezzel is –, hogy könyörüljön legalább az ajtóknak és az ablakoknak; hagyja meg őket kézzel nyithatóknak. Mert milyen világ is az, ahol nem lehet az ablakot mohón kitárni s úgy nyitni ajtót, hogy annak lendülése – és nyikorgása – helyettünk kimondja: alig győztelek várni.

(Ancsel Éva *Összes bekezdése*, 1999)

VAGY**Egy mű értelmezése**

Petelei István novellája a szereplőkben lezajló lelki történéseket jeleníti meg. Értelmezze a kibontakozó lélektani folyamatokat, valamint mutassa be azokat az eljárásokat, amelyek a feszültség fokozását szolgálják!

Petelei István: *A könyörülő asszony*

Az utcavégi boltocska előtt egy sáros, rongyos falusi szekér állt meg. Hómenés idején volt; nagy lucsok, erőtlen napsugár, csípős szél. Az ajtóban éles asszonyhang szólalt meg.

– Csúf időt választottál az utazásra, kedvesem.

A szekérből alázatos szó felelt:

– Mostanra rendeltél, édes Kata.

– Az ördög rendelte ezt az időt egy ilyen gyenge, kényes asszonynak. Szállj le, kedvesem, s hozd be a holmidat... Nem valami sokat hoztál, látom.

A jövevény zavartan emelt ki az ülés alól egy kis ládát. Az utcából egypár kíváncsi szomszéd szállingolt a szekér mellé. Némelyek segíteni akartak.

– Ne bántsák! – hallatszott a boltajtóból. – Behozhatja, amit magával hoz. Mert te is, kedvesem, többet vittél, mint amennyit hozol. Ahhoz nem kell segítség.

Kis, aszott asszony volt, aki lemászott a szekérből. A boltajtóban a száraz, csontos személy öleléssel fogadta. A bámész szomszédok megálltak az ajtóban. Nekik szólt, bárha a kis fehérnéphez szólt, vállait kedélyesen megveregetve.

– Nem is azért mondtam, hogy keveset hoztál. Nem is vártam. Én nem a vagyon miatt hívtalak hozzám; tudtam, hogy nincs is semmid. No! Isten hozott, kedvesem! Csak a régi barátságból hívtalak, mert én mindig szerettelek. Hát az ilyen barátság ínségben sem hagyja el a szegényt... Mert ez Pepi (s odafordult magyarázva a szomszédhoz), a kis Koronka Pepi. A piszkos Koronka leánya. Nem emlékeznek reá? Megvénült a szegény. Az utcánkából való... innen ment ő férjhez valami hivatalnokhoz. Úrféléhez! Mi is volt, kedvesem, az urad? Mi? Írnok? Ülnök? Én bizony nem tudom ezeket az úri dolgokat. Őtet vette el. Mindegy!... Meghalt... nincsen most semmije. Hát én ide vettem. Mi csak megélhetünk, segíthetünk a barátnéinkon is. Urak nem vagyunk, de kenyérért nem megyünk a szomszédba. Hát ez a kis Pepi. Itt vagy; itt is maradsz. Isten hozott, szívesen látlak.

Aztán ismét megölelte az alázatos asszony nyakát.

– Vesd le a kalapodat, édesem, itt laksz. Mi csak keszkenyőt viselünk, te kalapot hordasz. Tán slájert¹ is viselsz? Itt laksz. Ül le. Itt nincsenek szobák; csak ez a bolt, aztán a szobám s a konyha. Itt nincs első szoba, mint nálad volt. Láttam, mikor a staffirungodat vitték. Hja, az rég volt! De itt van egy jó szív, egy darab kenyér. Kerülj be, kedvesem. Én nem kísérek be, mint egy frajla², mert a boltot nem hagyom itt. Eredj csak be; én bízom benned, menj csak magadra.

És betuszkolta, s fanyar mosollyal nézett utána. Ah! igen elégedett volt. Ó vén, bosszús, zápon maradt leány³, s tán sohasem volt elégedett életében. De ah! nagy, szabad lélegzetet vett.

Míntha csak egy nagy hegyre repült volna fel, s ott üdítő levegő érte volna.

¹ fátyol

² szobalány

³ pártában maradt lány, vénlány

Ő mindig alól volt. Az élet nyomta. Ő kesernyés, csúf volt. Mások kacagtak, szeretkeztek, férjhez mentek, gyermekeket neveltek. Ő sovány, szegletes, csúfszájú volt. Más se kényeztette, ő is mart, dulakodott, ahol tehetette. Nem volt szíves senkihez, nem könyörült senkin, garasait hitelbe adta a városvégi cigányoknak nagy érdekre⁴, s ha nem fizettek, perelt, s eladta utolsó párnájukat. Egyszer végre ránézett a jó sors. Egy barátnét fogott, akit nyakon ragadt a nyomorúság, s letéperte, s órá szorult. A vén, irigy leány kinyújtózkodott kéjesen, s megropogtatta a derekát. Jólesik tudni, hogy ő erősebb valakinél.

Vevők jöttek. A vénlány bekiáltott:

– Pepim! Jöjj, kedvesem! Adj egy csomó sáfrányt ennek a jó szomszédnak. Ott áll, látod, a portéka a fiókba. Légy szíves, Pepim, a vevőkhöz. Az ember megélhet utánuk tisztességesen. Nem uraskodhatik, nem tarthat első szobát, nem viselhet slájert, de van kenyere, s öregségére nem marad az utcán, mint valami kidobott kutya... Jut kenyérre s pecsenyére is. Mi nem éhezünk, ugye, kedves szomszéd? Sőt az ember öregségére irgalmasságot tehet azokkal, akik rászorulnak... Úgy bizony...

S maga megdőlt a stelázsihoz⁵; csontos kezeit összefonta a gyomrán, és malmot csinált a hüvelykeivel.

Sovány élvezetei voltak eddig. Néha legénykék jöttek a boltba szivarért. Azoknak szívesen adott, meg is gyújtotta nekik, hogy élvezettel nézze, mint sápadoztak, betegednek meg a gyenge legénykék a füsttől, mint háborodnak fel kínosan. Utálta a vénkisasszony a gyermekeket. A szegény megsikeredett egy kissé, s ha a gyermekek kacagtak, bizonyosra vette, hogy rajta kacagnak. Jó volt az is, ha a tudatlan parasztra ráköthetett valami rothadt, férges, romlott portékát! Ah! mindennél többet ér Pepi.

Beszédes lett; a vevőkhöz fordult:

– Szokják meg, kedves szomszéd, Pepimet, a barátnémat. Mi együtt nőttünk fel, de ő úri sorba került. Az ura jó fizetésbe volt, de férfi keres, asszony takarít. Ő, szegény élhetetlen volt egész életében. Nagy lakodalma volt szegénynek, de az ember maga sorsának a kovácsa. Most szegény úgy maradt az ura halála után, mint az ujjam, s én vettem ide magamhoz, hogy özvegységére ne maradjon a kertek alatt. Jól mérd, Pepim, a sót! Az embernek meg kell becsülni azt, akitől a kenyeret kapja.

S a szegény megalázott asszony felé közeledve, utálatos nyájassággal simogatta kis bús fejét, s veregette gyenge vállait. Valósággal kéjelgett a pártfogásban.

Reggel mindjárt vízért küldte a korsóval a Marosra. De még az utcán is ment, mind adta neki a jó tanácsokat.

– Jól vigyázz magadra, kedvesem, el ne tévelyegj, mert tudom én, némely asszony életrevaló, más élhetetlen, már az így születik vele az emberrel. Jobbra menj, aztán balra az ösvényre, mikor a tutajra lépsz, nehogy megcsússzál, mert nem venném a lelkemre, ha valami baj érne...

Amíg Pepi alássan meghajlott fejjel végigment az utcán, a vénkisasszony mély tekintettel kísérte, míg csak el nem tűnt a fordulónál.

A berek elején egy haszontalan suhanc: Pintyi utolérte Pepit, és szó nélkül elvette a kezéből a korsót. Megmerítette, de nem is köszöntötte. Csak ment mellette, s a fordulónál adta vissza a korsót.

– Nem kísért-e valaki – kérdezte otthon a vénlány –, nem szépelgett neked valaki? Itt ügyeljen az ember a becsületére; a város kicsi, s az emberek pletykák. Azért mondom, mi szegények vagyunk, de szemérmesek.

Csakhamar ki is öltöztette a barátnéját. Az ő régi ruháit aggatta reá. Csípőtől aljig fodros, színehagyott ruhákat, bő szárú ujjakkal ellátott réklit adott reá. Mintha hallottuk volna, mily kegyesen nyújtotta oda neki: hogy legyen a szegényeknek is.

⁴ magas kamatra

⁵ polc

Önkéntelenül megújult mindenfelől a részvét a szegény Pepi iránt. Reggelenként egyik vagy másik szomszéd elmenvén a bolt előtt, betértek oda, s kivették a Pepi kezéből a seprűt, hogy helyette kiséperjék a pádimentumot.⁶

A vénlány ezt kedvtelenül nézte, s így szólt:

– Ne rontsák a barátnémat. Hagyják, hogy dolgozzék. A munka megvigasztal egy ilyen szegény özvegyasszonyt, aki elvesztette az urát, s akinek az volt a baja egész életében, hogy mindenki kényeztette. Életrevalónak kell lenni, mert az ág is húzza a szegényt. Iparkodni kell. Így bizony, Pepim, látod! Itt téged mindenki szeret, nemcsak én. Mi már ilyenek vagyunk, nem vagyunk ténsasszonyok, hivatalnoknék, de jók vagyunk.

Az úton elmenők barátságosan köszöntötték Pepit, tudakozódtak egészsége után. Kati harapdálta ajakát, s nehezeket nyelt láttára. Ha gyermekes anya jött le az aprósággal, Kati megsimogatta Pepi előtt a kicsit, cukrot adott neki, s így szólt:

– Erősen szeretem a gyermekeket. Örökké kedveltem. A szép gyermek istenáldás. Nagy boldogság is, ha valaki gyámolt nevel öregségére gyermekében. A jó Isten nem vonja meg az ilyen jutalmat a jóktól. De nézzel! Aki így marad, mint az én kedves barátném, Pepi. Lássá, urasan éltek, mint hivatalnoknéhoz illik, de mikor az urát magához szólította az Isten – hát mi maradt neki? Ért akkor valamit az uraság? Ki látja el? Ki segíti? Ki ad egy darab kenyeret, egy felvevő ruhát? Nagy áldás a gyermek. Egy szegény vénlány, mint én, nem panaszkodhatik, de egy meddő asszony, az sírhat bezzeg, ha megtagadta tőle az Isten...

Pünkösöd reggelén nagy fúriában⁷ láttuk a vénkisasszonyt. Éppen nyíltak a borostyánok, s pünkösdvasárnap a csavargó Pintyi, az izgága, a verekedő, rongyos Pintyi, ellopózzván a boltajtó előtt, egy nagy csokor fehér és lila borostyánvirágot tartván nagy veres kezeiben, beszólt nagy sebesen.

– Szép piros pünkösdet adjon az Isten az asszonyságnak – s benyújtotta a virágokat Pepinek.

Én azt hiszem, csak a fertelmes vénkisasszonyt akarta bosszantani vele, s ha ezt akarta, el is érte. Mert Kati dühösen kikapta a virágot az alázatos Pepi kezéből, s kitétvén nagy száját, utánahajította a csavargónak.

– Szemetezz az apád portáján, te betyár! Lopott holmit hozol hozzám, te tolvaj. Ide hozol virágokat? Kért valaki reá? Tán a helyet kémleled, hogy éjjel kirabolj.

És utánafutott, s a virágokat eltaposta dühösen a lábával. Pintyi röhögött, és cikontatta körmével a fogait; Pepihez pedig így rikácsolt a vénlány:

– Szerető kell tán neked, barátném? Te hozatod egy tisztességes házhoz fényes nappal az efféléket?

Még azon nyáron történt, hogy Kati nehéz betegségbe esett. A bolt azért nyitva maradt. Odahozatta a bolt mellé, a belső ajtó elé az ágyat, s innen dirigálta Pepit, siettetve Pepit, ha vevő jött, nyájas hízelgő szóval:

– Már itt nem élünk, kedvesem, mint ahogy az urad tartott. Itt dolgozni kell, hogy megéljünk. Gyorsabban húzd a fiókokat, tűz kezed legyen egyszerre. Látod! az Isten megfizet mindent. Hittem volna én valaha, hogy reád szoruljak? Mikor utánad küldtem, hogy fedelet adjak neked, s egy harapás kenyeret, hát hitte azt valaki, hogy te segíthetsz nekem? Nem szorultam én rád, kedves, soha, nem kértem én tőled soha semmit. Büszke voltam egész életemben. De így él az ember, mert te most segíthetsz is nekem betegségemben.

Aztán amint rosszabbul lett, ha egy pohár vizet kért tőle (mert fektében pokoli melege volt, hogy két arccsontja ormán eleven piros foltok gyúltak ki) elvén a poharat, mégis így szólt:

– Nem tettél valamit ebbe a vízbe? Én ugyan tudom jól, nem mondok rosszat senkiről, de te nem szeretsz engem, azt érzem. Nem is hitte volna rólad az ember. Mindig ilyen alamuszi ártatlan orcád volt. Az urad, mikor elvett, ezzel a nyámnyám arccal vett meg, sohase is hittem,

⁶ padló

⁷ fúria: düh, méreg

hogy érted engemet hagyjon el. Én nem haragudtam reá. Én nem voltam irigy. De láthatta volna, ha volt szeme (az Isten nyugtassa), hogy mi köztünk a különbség. Mégis ő tégedet vett el, s engem hagyott cserbe. De így lett! S ki vagyok én? Láthatod... Nekem szívem van... Hiszen magamhoz vettelek, mikor senkid se volt. Pedig utállak... És van eszem. Mert senkim se volt, s megéltem, s még az ő özvegyének is marad valami. Ez a különbség köztünk... Ne félj, kedvesem, ne félj, nem hagylak el.

De az ilyet félig lázban mondta. Néha azonban elfeledkezett az ő csontig ható nyájasságáról, s akkor kordoványszínű⁸, sovány, bogos karjaival szörnyen hadonászott, s hevesen átkozott lázában.

Annak a lakodalomnak az emléke kínozza, amellyel vitték el a piszkos Koronka-udvarból Pepit asszonynak... Ott muzsikáltak, táncoltak, s vőfélyek vezették gyengéden az ártatlan leányt... az élheterlen Pepit... annak a férfúnak a karjába, akiért Kati odaadta volna a vérét... Verje meg az Isten... a szörnyű erős Isten, az igazságos Isten...

Aztán ha visszatért a beteg eszmélete... csendesebben fordult Pepi felé.

– Nem beszéltem valami bolondot, kedvesem, Pepim? Ne hallgass, kedvesem, azokra, amiket a beteg beszél... mert az nem gondol úgy, amint beszél... A beteg nem uralkodhatik az eszén...

S a kis Pepi ott ült az ágy fejénél, rakta türelmesen a jeges borogatásokat a ráncos, ősz, csapos hajjal éktelenre, miközben lehajtotta kis fejét és sírt... sírt.

(1897)

⁸ kordovány: kikészített bőrféleség

VAGY**Összehasonlító elemzés**

Berzsenyi Dániel és Vas István verse is a horatiusi hagyományt idézi meg. (Mindkettő utal egy Horatius-ódára, a *Thaliarcushoz* címűre.) A két költemény tematikája és beszédmódja mégsem teljesen azonos: hasonlóságok és különbségek egyaránt találhatók bennük. Elemzésében mutassa be a két vers motívumai közötti párhuzamokat, továbbá fejtse ki, hogy milyen eltérések figyelhetők meg e motívumok felhasználásában!

Berzsenyi Dániel: *Horác*⁹

Zúg immár Boreas¹⁰ a Kemenes fölött,
Zordon fürgetegek rejtik el a napot,
Nézd, a Ság tetejét hófúvatok fedik,
S minden bús telelésre dőlt.

Halljad, Flaccus¹¹ arany lantja mit énekel:
Gerjeszd a szenelőt¹², tölts poharadba bort,
Villogjon fejedén balzsamomos¹³ kenet,
Mellyet Bengala¹⁴ napja főz.

Használd a napokat, s ami jelen vagyon,
Forró szívvel öleld, s a szerelem szelíd
Érzésit ki ne zárd, míg fiatal korod
Boldog csillaga tündököl.

Holnappal ne törődj, messze ne álmodozz,
Légy víg, légy te okos, míg lehet, élj s örülj.
Míg szólunk, az idő hirtelen elrepül,
Mint a nyíl s zuhogó patak.

(1799 körül)

⁹ Horatius nevének egykori magyarított változata.

¹⁰ A hideg északi szél görög neve.

¹¹ Horatius teljes neve: Quintus Horatius Flaccus

¹² Parázs tárolására használt tál.

¹³ balzsamos

¹⁴ Bengália, az indiai szubkontinens egyik tájegysége.

Vas István: *Vides ut alta stet*¹⁵

Nézd, hópaplan alatt szunnyad a Rózsadomb,
Szikrát vet a csönd a befagyott Dunán,
S a Nagykörút jeges kövén most
Óvatosan cammognak az autók.

Menjünk fel hozzám, nálam a tűz lobog.
Van hús, sajt, kenyér, van feketém, teám.
Burgundi bordó csillogása...
Kapsz konyakot, whiskyt, Thaliarcus.

Szívunk szőke szivart s nem busulunk, hiszen
Nem várunk behívót. Tölts, Thaliarcus, tölts,
És jaj, ne légy kíváncsi, holnap
Robban-e bomba a dzsungelokban,

Sárga sivatag zöld peremén, sziklán,
S próbálgatnak-e már háborút új bandák,
Vár-e még pince, munkatábor,
S mely birodalmak gyarmatáért.

Holnappal ne törődj, úgyse törődik az
Soha veled. Kéklő éjszaka, február.
Hó hull megint. Hát ma talán már
Nincsenek is fiatal bolondok?

Bízd a holnapot, mint a szerelmet is,
Új agyak, új szivek gondjaira. Veséd
A halálnak lett műhelyévé
S felzakatol szerszáma fejedbe.

Holnappal ne törődj, bízd a világ forgó
Törvényeire. Bőjti szelet, tavaszt
Meghoznak idejében. Árvíz
Hirdeti és zápor zokogása

Vagy szelid olvadás és fakadó faág,
A tavaszt, – többé májusi éjszakán
Első szerelmeddel az utcán
Már sose sétálsz, forradalomról

Beszélve ketten hajnalig és csigás
Hajához nem nyúlsz, barna bogárszemét
Csillogni nem látod, se karját
Meztelenül ragyogni az éjből.

Téged vastagabb ködbe takar ma már
Minden új kikelet, – tölts hát, úgyse magad
Iszol: kortyolnak egyet-egyet,
Nézd, konyakos poharadból az árnyak.

(1947)

¹⁵ Látod, hogy áll mély hóban... : A *Thaliarcushoz* c. Horatius-óda kezdősorának első szavai (latin).

		Maximális pontszám	Elért pontszám
I. Szövegértés		40	
II. Szövegalkotás	Tartalmi minőség	20	
	Szerkezet, felépítés	20	
	Nyelvi minőség	20	
Levonások	Helyesírási hibák	Levonható: 15	
	Íráskép	Levonható: 3	
ÖSSZESEN:		100	

 javító tanár

Dátum:

		Elért pontszám	Programba beírt pontszám
I. Szövegértés			
II. Szövegalkotás	Tartalmi minőség		
	Szerkezet, felépítés		
	Nyelvi minőség		
Levonások	Helyesírási hibák		
	Íráskép		

 javító tanár

 jegyző

Dátum:

Dátum: